

การผ่าศพที่เน่าแล้วก็อาจมีพยาธิสภาพของสาเหตุที่ตายได้ (รายงานผู้ตาย 1 ราย) Full Autopsy Might Tell The Cause Of Death (A Case Report)

นพ.วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์ พ.บ., น.ม., น.บ.ท., ว.ว.นิติเวชศาสตร์*

*รองศาสตราจารย์ภาควิชานิติเวชศาสตร์

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

การชันสูตรพลิกศพในรายผู้ตายตายมานานกว่า 24 ชั่วโมง (ในประเทศไทย) ศพจะเริ่มเน่าแล้ว ซึ่งโดยทั่วไปย่อมเป็นการยากที่จะบอกถึงสาเหตุที่ตายเป็นส่วนใหญ่นี้ เพราะเนื้อเยื่อและอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายก็เริ่มเน่าเสื่อมสลายไปโดยธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นการตายที่ยังไม่ปรากฏเหตุ ย่อมต้องมีการชันสูตรพลิกศพตามกฎหมาย และมีโอกาสที่ยังสามารถหาสาเหตุแห่งการตายได้ แพทย์ที่มีหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพจะต้องไม่ลืมความสำคัญในเรื่องการส่งศพเพื่อตรวจต่อภายหลังจากการชันสูตรพลิกศพแล้วเสมอ

ในการตรวจศพผู้ตายที่มีสภาพเน่าน้อย ปานกลาง หรือเน่ามาก อย่างหนึ่งอย่างใด แม้แต่เป็นนิติพยาธิแพทย์ก็อาจขาดความสนใจในเรื่องของการตรวจอย่างละเอียด แต่มักให้ความสนใจในตัวอย่างที่เกิดขึ้นเพื่อการตรวจทางห้องปฏิบัติการ เช่น การเก็บกระเพาะอาหารเพื่อการตรวจ การเก็บตับเพื่อการตรวจ เป็นต้น แท้ที่จริงแล้วหากทำการตรวจหลอดเลือดเลี้ยงหัวใจเพียงตัดขวางดูดังกรณีอุทธรณ์แล้วก็สามารถระบุถึงสาเหตุแห่งการตายและพฤติการณ์แห่งการตายได้แล้วฯลฯ

อุทธรณ์ (รายงานผู้ตาย 1 ราย) (ภาพที่ 1)

ผู้ตายเป็นชายอายุ 45 ปี ถูกพบว่อนอนตายในห้องเช่าของตนเองโดยไม่ทราบสาเหตุ ห้องเช่าข้างห้องของผู้ตายเริ่มได้กลิ่นเน่า จึงให้เจ้าของห้องเช่ามาเปิดดูพบว่าผู้ตายเสียชีวิตแล้ว

ประวัติผู้ตายไม่ชัดเจนนัก แต่มาเช่าห้องเช่าอยู่มาหลายเดือนแล้ว โดยไม่ทราบว่าประวัติโรคประจำตัวอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่

มีผู้เห็นผู้ตายนอนเมื่อเย็น 2 วันที่ผ่านมา

พนักงานสอบสวนได้รับการแจ้งให้มาร่วมทำการชันสูตรพลิกศพ ณ ที่ที่พบศพและแพทย์ที่ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพไม่สามารถที่จะให้สาเหตุการตายได้ จึงได้ทำการส่งศพเพื่อตรวจต่อที่โรงพยาบาลศิริราช ตามกฎหมายโดยมีหนังสือนำส่ง (ภาพที่ 2)

การตรวจศพ ณ โรงพยาบาลศิริราช

ศพได้รับการนำขึ้นเพื่อตรวจที่ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล (ภาพที่ 3)

สภาพศพจากการตรวจภายนอก: (โดยย่อ)

- ศพเป็นชายอายุประมาณ 50 ปีเศษ รูปร่างสันทนต์ ตัวยาว 170 เซนติเมตร ผอมสีกายาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร มีหนวดและเคราสั้น ๆ
- ศพอยู่ในสภาพนอนหงาย ไม่พบว่าแขนและขาอัมพาต

- ศพเน่าแล้วอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างมาก โดยเฉพาะส่วนศีรษะ คอ และลำตัวส่วนต้น
- รอบคอไม่พบบาดแผล คอไม่พบว่ามีกระดูกเคลื่อนไหวนได้ผิดปกติ
- หน้าอก หลัง ต้นขา อวัยวะเพศ ไม่พบสิ่งผิดปกติ เว้นแต่การเน่าบางส่วน

สภาพศพจากการผ่าศพตรวจ:

- หนังศีรษะและใต้ชั้นหนังศีรษะปกติ (ภาพที่ 4)
- กระโหลกศีรษะปกติ ไม่พบรอยแตกหรือร้าว
- เยื่อหุ้มสมองปกติ ไม่พบลักษณะการมีเลือดออกปรากฏ
- เนื้อสมองเน่าแล้วปานกลาง ดูจากสภาพที่ปรากฏไม่พบพยาธิสภาพ (ไม่มีเลือดออก) (ภาพที่ 5)
- คอ กล้องเสียง กระดูกคอ และเนื้อเยื่อรอบกระดูก ไม่พบพยาธิสภาพผิดปกติ
- กระดูกซี่โครงและกระดูกสันหลังอยู่ในเกณฑ์ปกติ
- เปิดช่องอกอยู่ในเกณฑ์ปกติ (ภาพที่ 6)
- ปอดอยู่ในเกณฑ์ปกติ แต่มีสภาพที่เน่าแล้วปานกลางถึงมาก (ภาพที่ 7)
- หัวใจมีสภาพที่เน่าแล้วปานกลาง แต่สามารถตรวจหลอดเลือดเลี้ยงหัวใจได้โดยผ่านหน้าตัดหลอดเลือดแดงเลี้ยงหัวใจทั้ง 3 เส้น พบว่า

- หลอดเลือดเลี้ยงหัวใจเส้นหน้าตีบมากกว่าร้อยละ 80-90 (ภาพที่ 8)

- หลอดเลือดเลี้ยงหัวใจเส้นขวาตีบปานกลางถึงมากกว่าร้อยละ 60-80 (ภาพที่ 9)

- เนื้อเยื่อในช่องอกโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ปกติเน่าแล้วปานกลาง
- ช่องท้องโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ปกติมีสภาพเริ่มเน่าถึงเน่าแล้วปานกลาง
- ตับ ม้าม ไต และอวัยวะอื่นๆ ในช่องท้องอยู่ในเกณฑ์ปกติ

การตรวจทางห้องปฏิบัติการ:

- ตรวจจากเลือด ปัสสาวะ น้ำดี ของเหลวในกระเพาะอาหาร (เป็นการตรวจตามปกติ) เพื่อหาสารเสพติด ยานอนหลับหรือยากล่อมประสาท และแอลกอฮอล์

สาเหตุตาย:

- ระบบไหลเวียนล้มเหลวเนื่องจากหลอดเลือดเลี้ยงหัวใจตีบ

พฤติการณ์ที่ตาย:

- ตายตามธรรมชาติ (natural death)

วิเคราะห์และวิจารณ์

ประการที่ 1: การตายผิดธรรมชาติ

การตายผิดธรรมชาตินั้น กฎหมายบัญญัติให้ต้องมีกระบวนการ “ชันสูตรพลิกศพ” ดังนี้¹

มาตรา 148¹ เมื่อปรากฏแน่ชัด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ให้มีการชันสูตรพลิกศพ เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย

การตายโดยผิดธรรมชาตินั้น คือ

- (1) ฆ่าตัวตาย
- (2) ถูกผู้อื่นทำให้ตาย
- (3) ถูกสัตว์ทำร้ายตาย

(4) ตายโดยอุบัติเหตุ

(5) ตายโดยยังมีปรากฏเหตุ

ประการที่ 2: การชันสูตรพลิกศพ

เมื่อแพทย์ผู้มีหน้าที่ได้รับทราบถึงศพที่ต้องทำการร่วมชันสูตรพลิกศพกับพนักงานสอบสวน และแพทย์ได้เตรียมตัว เตรียมใจ และเตรียมเครื่องมือในการชันสูตรพลิกศพ (รวมถึงเอกสารที่จะต้องใช้ในการดำเนินการต่อเนื่อง)¹ พร้อมแล้ว แพทย์จะไป ณ ที่ที่ศพถูกพบและทำการชันสูตรพลิกศพตามแนวทางมาตรฐานแห่งการชันสูตรพลิกศพ^{2,3,4}

เมื่อแพทย์ไปถึงที่ที่ศพถูกพบและพบว่า “ศพที่จะต้องชันสูตรพลิกศพ” นั้นเป็น “ศพที่เน่าแล้ว” แพทย์ต้องระลึกไว้เสมอว่า “ยากที่แพทย์จะสามารถระบุถึงสาเหตุแห่งการตายได้โดยง่าย” แม้ว่าจะมีวัตถุที่อยู่ข้างศพหรือติดตัวมากับศพก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่าศพดังกล่าวจะต้องเสียชีวิตจากวัตถุที่พบเหล่านั้น เช่น

1. การที่แพทย์พบว่าศพเน่าและมีเชือกคล้องอยู่ที่คอก็มิได้หมายความว่าผู้ตายเสียชีวิตจากการขาดอากาศ ทั้งนี้เพราะอาจเป็นไปได้ที่ผู้ตายนั้นเมื่อเสียชีวิตแล้วมีการเอาเชือกมาคล้องไว้ (เช่น ถูกฆาตกรรม)
2. การพบว่ามีสารเสพติด (ยา) ตกอยู่ข้างตัวของผู้ตายก็มิได้หมายความว่า ผู้ตายเสพยาเสพติดจนถึงแก่ความตาย เพราะอาจมีการนำยาเสพติดดังกล่าวมาวางไว้ข้างผู้ตายเมื่อผู้ตายเสียชีวิตจากเหตุอื่นแล้ว (เช่น ถูกฆาตกรรม)

ประการที่ 3: การดำเนินการเมื่อชันสูตรพลิกศพเน่าเสีย

ขอให้แพทย์ระลึกไว้เสมอว่า “หากพบศพเน่าทุกครั้ง แพทย์จำเป็นต้องนำศพมาเพื่อรับการตรวจต่อเสมอ” (มาตรา 151 และ 152)¹ ดังได้กล่าวแล้วว่า “เป็นการยากที่แพทย์จะหาสาเหตุแห่งการตายได้จากการที่ดูเพียงศพ และศพดังกล่าวเป็นศพที่เน่าแล้วด้วย” แพทย์จะต้องนำศพกลับมาตรวจอย่างละเอียด หรือจะต้องส่งศพไป ณ ที่ที่สามารถทำการตรวจศพได้ (มาตรา 152) นั่นเอง

ในประเด็นนี้หากพนักงานสอบสวน (หรือเจ้าพนักงานอื่นที่ร่วมทำการชันสูตรพลิกศพกับแพทย์) ไม่เห็นพ้องด้วยกับแพทย์ในการที่จะให้มีการนำศพมาตรวจต่อ ณ สถานที่ที่สามารถตรวจศพได้ ให้แพทย์ระบุไว้ใน “บันทึกรายละเอียดแห่งการชันสูตรพลิกศพ” ว่า “ขอให้ส่งศพเพื่อรับการตรวจต่อ” อีกทั้งให้ระบุไว้ในเอกสารดังกล่าวว่า “ยังไม่ปรากฏสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายขอให้ส่งศพเพื่อรับการตรวจต่อ” เสมอ

หมายเหตุ:

1. แพทย์ต้องไม่คล้อยตามญาติหรือเจ้าพนักงานอื่นใดว่า การตายดังกล่าวเป็นการตายตามธรรมชาติ หากยังไม่ปรากฏหลักฐานทางการแพทย์ที่แสดงถึงข้อวินิจฉัยดังกล่าวนี้
2. แพทย์ต้องรับทราบ ว่า ในคดีความผิดต่อชีวิตนั้นถือได้ว่าเป็นความผิดที่อยู่ในชั้นร้ายแรงและมีอายุความค่อนข้างยาวถึงยี่สิบปี⁵ การที่แพทย์เห็นว่าเมื่อปล่อยศพที่ทำการชันสูตรพลิกศพโดยให้สาเหตุเป็นไปตามที่ญาติหรือเจ้าพนักงานอื่นต้องการแล้วก็จะสิ้นเรื่องไปนั้น ต้องถือว่าเป็นความเข้าใจผิดอย่างมาก แม้ว่าจะในระยะแรกจะยังไม่มีเรื่องเกิดขึ้น แต่อาจเกิดเรื่องจนถึงขั้นมีการฟ้องคดีได้หากยังไม่สิ้นสุดอายุความ และหากมีการดำเนินการของแพทย์ที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน^{2,3,4} แล้วอาจส่งผลกระทบต่อสถานภาพของแพทย์ได้อย่างมาก

ประการที่ 4: การตายในกรณีอุทธรณ์

1. จากการชันสูตรพลิกศพที่ได้ยอมแสดงให้เห็นว่า “สภาพของศพที่เน่าย่ำมไม่สามารถที่จะบอกถึงสาเหตุแห่งการตายได้เลย” ยิ่งผู้ตายไม่ปรากฏบาดแผลให้ปรากฏด้วยแล้วยังเป็นการยากยิ่งไปอีก

2. แต่เมื่อทำการผ่าศพตรวจดูจะพบว่า ในผู้ตายรายนี้มีพยาธิสภาพที่หลอดเลือดเลี้ยงหัวใจอย่างชัดเจน กล่าวคือมีหลอดเลือดเลี้ยงหัวใจตีบถึง 2 เส้นหลักคือ เส้นหน้า (anterior branch of left coronary artery) มีการตีบถึงร้อยละ 80-90 และเส้นขวา (right coronary artery) มีการตีบถึงร้อยละ 60-80 ซึ่งเป็นสาเหตุแห่งการที่ทำให้กล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือดได้

3. จากสภาพการตรวจศพที่พบพยาธิดังกล่าวและการที่ตรวจดูสถานที่ที่พบศพซึ่งไม่ปรากฏสภาพแห่งการที่ศพอาจเสียชีวิตอันเนื่องจากถูกทำร้าย ย่อมแสดงให้เห็นได้ประจักษ์ว่า สาเหตุที่ทำให้ผู้เสียชีวิตในรายนี้คือการที่หลอดเลือดเลี้ยงหัวใจตีบและหัวใจขาดเลือดไปเลี้ยงอย่างเฉียบพลันนั่นเอง

ประการที่ 5: การวิจารณ์เพิ่มเติม

ในการตรวจศพผู้ตายที่มีสภาพเน่าเนื่อย ปานกลาง หรือเน่ามาก อย่างหนึ่งอย่างใด แม้แต่เป็นนิติพยาธิ แพทย์ก็อาจขาดความสนใจในเรื่องของการตรวจอย่างละเอียด แต่มักให้ความสนใจในตัวอย่างที่เก็บเพื่อการตรวจทางห้องปฏิบัติการ เช่น การเก็บกระเพาะอาหารเพื่อการตรวจ การเก็บตับเพื่อการตรวจ เป็นต้น แท้ที่จริงแล้วหากทำการตรวจหลอดเลือดเลี้ยงหัวใจเพียงตัดขวางดูดังกรณีอุทธรณ์แล้ว (ภาพที่ 8 และภาพที่ 9) ก็อาจสามารถระบุถึงสาเหตุแห่งการตายและพฤติการณ์แห่งการตายได้แล้ว

สรุป

ผู้ตายที่ตายโดยมิปรากฏเหตุ เมื่อแพทย์ทำการชันสูตรพลิกศพเสร็จเรียบร้อยแล้วหากไม่สามารถหาสาเหตุแห่งการตายได้ แพทย์ไม่มีทางเลือกอื่นอีกนอกจาก “จะต้อง” ส่งศพมาเพื่อรับการตรวจต่อตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ยิ่งหากเป็นศพที่เน่าแล้วซึ่งเป็นการยากที่จะหาสาเหตุแห่งการตายโดยแพทย์จะต้องไม่พยายามที่จะให้สาเหตุแห่งการตายอันเป็นการคาดเดา เพราะแท้ที่จริงแล้วอาจเป็นการตายผิดธรรมชาติในกรณีที่ผู้ตายถูกกระทำผิดกฎหมาย เช่น ถูกฆาตกรรมได้

เอกสารอ้างอิง

1. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. <http://www.thailaws.com/law/thaiacts/code1307.pdf>
2. พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525. ราชกิจจานุเบกษา 2525;99:1-24.
3. ประกาศแพทยสภาที่ 11/2555 เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรมของแพทยสภา พ.ศ. 2555. โดยในการประชุมครั้งที่ 4/2555 วันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2555 ได้มีมติให้แก้ไขข้อความในประกาศแพทยสภาที่ 11/2555 ลงวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2555 เป็น “ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศ (24 มกราคม พ.ศ. 2555)”.
4. ประกาศแพทยสภาที่ 12/2555 เรื่อง เกณฑ์ความรู้ความสามารถในการประเมินเพื่อรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2555. (Medical Competency Assessment Criteria for National License 2012) ประกาศ ณ วันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2555.
5. ประมวลกฎหมายอาญา. <http://legal-informatics.org/file/3.pdf>

